

Kdaj zastara pravica do preganjanja, če je zagrožen strogi zapor?

Dr. Anton Štuhec.

Z vprašanjem, ali zastara strogi zapor v petih ali dveh letih, se naše slovstvo po večini ali vobče ne peča, ali pa se ga dotika s tako bežnimi opazkami, da se kako zanesljivo stališče ne da zabeležiti. Ni torej čudno, če tudi praksa, posebno vrhovnih stopenj v državi, o tem vprašanju koleba in zavzema različna stališča. Odločbe, ki zahtevajo daljšo zastaralno dobo, se ozirajo na vrsto kazni, jedro nasprotnih odločb obstoji v tezi, da se zastaralna doba pri vseh kaznih na svobodi ravna zgolj po trajanju ne pa po vrsti kazni, in da je vse slične določbe kazenskopravne narave — med katere spada § 59 kz. — treba tolmačiti enako. Pregled obojestranske judikature kaže, da odločbe ali le postavljajo golo tezo, ali pa so tako nezadostno in enostransko utemeljene, da jim manjka potrebna prepričevalnost. Z rešitvijo spornega vrašanja pa so povezani ne glede na usodo prizadetih kršiteljev pravnega reda tako važni upravno-sodni interesi države, da je poskus, dognati pravilni odgovor z bolj metodično preiskavo, vsekakor na mestu.

I. Za pravilno rešitev je predvsem treba ubrati pravilno pot. Sporno vprašanje, ali se nanaša pridevek „daljši od enega leta“ le na zapor ali tudi na strogi zapor (§ 78/5 kz.), se mora prvenstveno reševati po splošnih načelih pravilne razlage zakona, to pa glede na merodajno srbsko-hrvatsko besedilo. Za razlago kazenskega zakona, to je, ugotovitve njegove vsebine niso uzakonjena — razen § 1 kz. — posebna načela. Ozirati se moramo na splošna pravila razlage, po katerih se zakonu ne sme dajati drug smisel, kakor izhaja iz pomena besed v njihovi zvezi ter iz jasne zakonodavčeve namere (§ 6 odz.). Ako čitamo predpis § 78/5 kz., ne moremo resno tajiti, da je veznik „ali“ porabljen ločilno. Če bi zakonodavec hotel, da se besede „daljši od enega leta“ nanašajo tudi na strogi zapor, je mogel to na tak način izraziti, da o tem ne bi bil mogoč nikakršen dvom. Po besedilu tega mesta samega je torej po merodajni logično gramatikalni razlagi imeti za ugotovljeno, da se besede „daljši od enega leta“ ne nanašajo na strogi zapor. To je racionalni moment razlage, glede katerega vsi drugi, sistematski,

historični itd. prihajajo samo toliko v poštev, kolikor ga podpirajo (Finger I. § 27). Zlasti se ne sme vsebina zakonov ugotavljati po miselnosti (ideologiji) kz., če in kolikor ji slovnična razlaga nasprotuje (Dolenc-Maklecov str. 38). Miselnost kazenskega zakona odloča tam, kjer gre za praznine zakona ali dvoumne izraze. V besedilu § 78/5 kz. ne gre za nobeno praznino niti ne za dvoumno izražanje. Da se zakon na tem mestu slovnično jasno izraža, se doslej tudi ni resno zanikalo. Tudi če se ne vzame slovnično logična razlaga kot prvo sredstvo pri razlagi zakona, ampak besedilo po svojem pravnem jeziku (Živanović), ne pridemo do drugega zaključka.

II. Če v kakem izrazu kazenskega zakona ni podana dvoumnost, je presoditi, ali je lahko glede tega izraza podana zaradi izražanja predpisov kazenskopravne narave na drugih mestih. V tem pogledu je treba najprej začrtati jasne meje.

1. Ni dvoma, da je pri tolmačenju vsebine posameznega predpisa kazenskega zakona treba upoštevati celotni kazenski zakon, predvsem obči, nič manj pa tudi posebni del kazenskega zakona.
2. Kar se razmerja kazenskega zakona nasproti t. zv. stranskim kazenskim zakonom tiče, velja, da so stranski kazenski zakoni sicer po večini ustrojeni po občih predpisih kazenskega zakona, da pa je izjeme, ki so navedene v stranskih kazenskih zakonih, treba upoštevati (na pr. izvršljivost kazni po uredbi o pobijanju draginje in brezvestne špekulacije ne zastara). Ker stranski kazenski zakoni ne obravnavajo splošnih načel kazenskopravne narave in se izjemne določbe ne smejo posploševati, se stranski kazenski zakoni pri rešitvi spornega vprašanja zastaranja pravice do preganjanja po občem delu kazenskega zakona ne smejo uporabljati. Ne glede na to izraževanje teh zakonov ne nudi nobene opore za razlago predpisov o zastaranju po IX. poglavju kaz. zakonika.
3. Arg. a maiori ad minus se mora iz tega zaključiti, da smejo tem manj biti upoštevani drugi zakoni, ki se pečajo s kazenskimi posli. Ti zakoni z materialnim kazenskim pravom vobče nimajo nikake zveze. To velja v prvi vrsti za zakon o izvrševanju kazni. Kako, kdaj in kje se izvršuje kazen strogega zavora ali zavora, nima za rešitev vpra-

šanja, kdaj zastarajo te vrste kazni, nobenega pomena in vpliva. Če torej § 2/1 odnosno § 3/1 zak. v tem oziru ne dela razlik, nego na splošno določa, da se kazni preko enega leta ne glede na vrsto kazni izvršujejo v kazenskih zavodih, manjše kazni pa v sodnih zaporih, potem se po vseh pravih logike iz tega še ne sme sklepati, da bi bilo treba, če velja v 78/5 sporni pridevek le za zapor, odsluževati strogi zapor, ne glede na dobo trajanja v kazenskih zavodih. To med seboj ni v nobeni zvezi, saj se tudi kazni robije in zatočenja izpod enega leta izvršujejo v sodnih zaporih. Vprav ta napačni logični argument pa je bil glavni razlog za napačno usmeritev razumevanja predpisa § 39/2 kz. češ da ta predpis kaže pri § 78/5 kz. na dveletno zastaralno dobo.

Preostane torej le še proučiti po ostalih podobnih določbah kazenskega zakona, ali je v izraževanju predpisa § 78/5 kz. vsebovana kaka dvoumnost.

III. V občem delu kazenskega zakona je govora o strogem zaporu in zaporu na sledečih mestih:

1. Pri razdelitvi kaznivih dejanj (§ 15 kz.). Prestopki so ona kazniva dejanja, za katera predpisuje zakon strogi zapor, zapor ali denarno kazen (§ 15/3 kz.).
2. Pri določitvi pravil kaznovanja starejših maloletnikov (§ 30 kz.). Če sodišče spozna, da je treba kazen omiliti, sme izreči namesto robije ali zatočenja strogi zapor ali zapor. (§ 30, od. 1 št. 3 kz.).
3. Pri naštevanju vrst glavnih kazni (§ 35/1 kz.). Vrsta tega naštevanja kaže, da je strogi zapor strožja kazen od zapora.

Iz teh predpisov 1. do 3. je posneti, da se vrste kazni navajajo ločilno.

4. Pri določitvi dobe strogega zapora in zapora (§ 39 kz.). Srbski tekst se glasi: Strogi zatvor i zatvor ne mogu biti kraći od 7 dana ni duži od 5 godina.

Strogi zatvor i zatvor od godine dana pa na više izdržava se u naročitim kaznenim zavodima a kraći po pravilu u sudskim zatvorima.

Uradni slovenski prevod se glasi „krajši“ in „daljši“ (Ur. L. 1929 št. 74/310), besedilo izdaje Dolenc-Sajovic ima dvojino: ne smeta biti krajša in ne daljša.

Če zakon strogi zapor in zapor v § 39/1 veže konjunktivno, je to razumljivo in logično pravilno, ker

obema vrstama kazni določa enako dolgo dobo. Vendar bi šlo predaleč iz tega sklepati, da obravnava zakonodavec obe vrsti kazni enako. Zgolj enotnost dobe in t h e s i je nedopusten argument zato, da zakon obe vrsti kazni pri zastaranju pravice do preganjanja enako obravnava, saj lomi zakon zaporno kazen samo po dobi in določa za prelomljene dele različne zastaralne dobe.

Kar se tiče drugega odstavka § 39 kz., je na prvi pogled jasno, da gre edinole za pravilo izvrševanja kazni na prostosti. Tudi v naslednjem § 40 kz. je uzakonjeno le načelo, da se kazni na svobodi izvršujejo po vrsti in trajanju kazni, po spolu in starosti in po posebnosti obsojene osebe, pri čemer se izrečno napotuje na natančnejše predpise v istočasnem zakonu o izvrševanju kazni na prostosti. Dejstvo samo, da ne gre za neprelomljivi predpis zakona, ampak za pravilo, logično zabranjuje, da bi se besedilo 2. odst. § 39 upoštevalo pri tolmačenju spornega vprašanja. Od tega pravila je zakon sam predvidel izjemo, da more minister za pravosodje iz važnih razlogov dovoliti, da se tudi kazni na prostosti preko treh mesecev prestajajo v kazenskih zavodih (§ 3/3 zak.). § 39/2 kz. se tiče torej samo načina prestajanja kazni, ne pa materialnopravnega vprašanja in uvrstitev v obči del kazenskega zakonika ne daje predpisu še obiležja materialnopravne narave, kakor nasprotno takega značaja ne izgubi določba § 286 kp. zaradi tega, ker je uvrščena v kaz. postopek. Določbe § 39/2 in 40 kz. spadajo stvarno v zakon o izvrševanju kazni in so nesmotrno uvrščene v obči del kazenskega zakonika, kjer so mogle brez vsake škode izostati. Glede na to in ker ne obravnavajo vprašanj materialnopravne narave, načelno niso sposobne, usmerjati razlago predpisov o zastaranju pregona. Ne glede na to veže zakon tukaj pravilno strogi zapor in zapor preko enega leta konjunktivno, ker hoče za obe vrsti kazni odrediti praviloma isto usodo pri izvrševanju. Da se ne polaga važnost na dobo, ampak izraža samo temeljna misel, temu je dokaz dejstvo, da se podrobni predpisi pridržujejo drugemu zakonu. Le-ta posebni zakon se je potem oziral na dobo izrečene kazni pri vprašanju, kje se naj kazen izvrši, in to ne glede na vrsto kazni, ako se izvršuje kazen izpod enega leta (§ 3 l. c.), drugače pa z ozirom na ureditve kazenskih zavodov „prema vrsti kazni“ (§ 2 l. c.).

Konjunktivna vezava zapora in strogega zapora v § 59 kz. iz teh razlogov ne more služiti za okrepitev niti ene niti druge razlage predpisa § 78/5 kz.

5. Predpis § 41/1 kz. vsebuje pravilo, kako se kazni računajo koledarski. Strogi zapor in zapor do treh mesecev se računata tudi na polne dni, višje kazni na leta in mesece. Najsi se „do treh mesecev“ nanaša tudi na strogi zapor, tudi ta določba ne more usmerjati spornega vprašanja, ker počiva težišče tukaj na koledarski ugotovitvi kazni, ki se naj izreče. Ta cilj izključuje paralelo te trimesečne dobe z isto po § 5/5 zak.
6. Obsodba na denarno kazen pri kaznivih dejanjih iz koristoljubja je mogoča samo, če zakon predpisuje robijo ali strogi zapor (§ 45 kz.). To pomeni, da obsodba na strogi zapor ne glede na dobo istega difamira, ne pa kazen zapora.
7. Pri stranski kazni izgube častnih pravic izreče sodišče to izgubo v obsodbi na strogi zapor, če je to v zakonu predvideno, sicer sme izreči izgubo častnih pravic samo, če omili robijo v strogi zapor, ne pa če omili zatočenje v strogi zapor (§ 46/4 kz.). Če zakon pri stranskih kaznih z obsodbo na strogi zapor naveže tako dalekosežne posledice, poudarja s tem ne samo strožjo vrsto kazni, ampak tudi težko obsodbo storilca v moralnem pogledu, ki pa je ne združuje s kaznijo zapora.
8. Samo pri obsodbi na strogi zapor najmanj 6 mesecev ali na leto dni zapora izreče sodišče izgubo javne službe § 49 kz. Tukaj postavlja zakon iste posledice na docela različne dobe obeh vrst kazni kakor pa pri predpisu § 78/5 kz. Nobenega dvoma ni, da je veznik „ali“ rabljen disjunktivno, migljaj, da je samo po posameznem predpisu tolmačiti, v katerem smislu porablja zakonodavec ta veznik. Če naj vrže svojo senco na razlago spornega vprašanja predpis § 59 in 41 kz., potem tistega učinka predpisu § 49 kz. ne smemo odrekati.
9. Očuvalna odredba izгона ali prepovedi izvrševati izvestno obrt ali poklic sta dopustna le pri obsodbi na robijo ali strogi zapor (§ 57/1, § 58/1 kz.), ne pri zaporu.
10. Pri asperaciji zvišana kazen ne sme presegati 5 let strogega zapora ali zapora. (§ 62/2 kz.). Ta prepoved ima pred očmi najvišjo dopustno mero obeh vrst kazni. Veznik „ali“ je mišljen očitno konjunktivno.

11. Pogojne obsodbe ni, če je bil kdo prej obsojen zaradi zločinstva ali v poslednjih desetih letih na kazen strogega zapora ali zapora nad en mesec. (§ 65/1kz.). Tukaj že zapor preko enega meseca moralno diskvalificira, tembolj torej sodba na strožjo vrsto kazni ne glede na dobo. Da se zakon hoče v tem smislu izjasniti, je dokaz, da naklepno storjeno kaznivo dejanje, storjeno v prekusni dobi, zaradi katerega je kdo obsojen na strogi zapor ali težjo kazen, prekine odlog izvršitve kazni, ni pa prekinitve pri obsodbi na zapor (§ 66/1 kz.). Nasprotno se ob pogojih § 67 kz. odlog izvršitve kazni strogega zapora in zapora prekličče, ako je izrečena nova obsodba zaradi prej storjenega kaznivega dejanja. Ni tedaj resnica, da se besede „ili zatvora preko mesec dana“ nanašajo tudi na strogi zapor, „jer protivnom tumačenju u zakonu nema osnova“ (Stol sedmorice Kre 595/40 neobj.).
12. Obsojenec, ki prestaja kazen na prostosti, pa stori v tem času prestop, za katerega predpisuje zakon kazen strogega zapora ali zapora do enega leta ali denarno kazen, se kaznuje samo disciplinski (§ 69/1 kz.). Upoštevanje denarne kazni uverja, da uvažuje zakon samo vrste kazni odnosno le pri zaporu tudi dobo, ker strogega zapora zakonodavec v isto vrsto kakor denarno kazen gotovo ni hotel postaviti.
15. Pri omilitvi kazni je predpisano, da se sme namesto ro-bije izreči strogi zapor najmanj treh mesecev namesto zatočenja najmanj enega meseca, namesto strogega zapora pa zapor, da pa se strogi zapor ne sme omiliti v denarno kazen (§ 71 št. 4 kz.).

Iz tega pregleda obćih predpisov kz. se podajo sledeći zaključki:

Razen določitve enotne dobe in thesi kazenski zakon strogi zapor in zapor vidno loči z ozirom na pravnopolitične cilje obeh vrsti kazni. Nameravane posledice so združene konkretno z različno dobo obeh kazni na prostosti. Ni torej dovoljne osnove za trditev, da je vse slične določbe kaz. zakonika razlagati tako, da se zakonodavec v § 78/5 formalno disjunktivno, stvarno pa konjunktivno izražā.

(Konec prih.)